

De soldaat, de kraker en 33 hoornisten

Anderhalve eeuw geleden startte de bouw van Fort Pannerden, gelegen op het punt waar Waal en Rijn zich splitsen. Componiste Eva Beunk schreef een opera over het fort, 'Op Wacht', voor 3 zangers en 33 hoornisten.

MARGARETHA COORNSTRA

Een robuust bouwwerk van baksteen en beton, gelegen in het lieflijk rivierenlandschap. De laatste kilometer over het smalle dijkweggetje kun je alleen per fiets of te voet afleggen. Lukt dat niet, dan is er altijd nog de gratis tuktuk. Achter groene uiterwaarden met zacht wuivende wilgen en grazende schapen ligt het staalblauwe water van de Waal. Nederland op zijn mooist.

In Fort Pannerden wacht Eva Beunk (1999), derdejaarsstudente compositie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Haar docenten zijn Calliope Tsoupaki (huidige Componiste des Vaderlands) en Peter Adriaansz.

Visioen

Het is een ongewone bezetting: 3 zangers en 33 hoornisten. Het eerste idee voor dit project te kwam van haar vader Servaas Beunk, vertelt Eva. "Hij had een soort visioen van allemaal hoornisten, spelend in de 45 verschillende forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De hoorn is natuurlijk van oudsher een echt militair instrument."

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een reeks forten en vestingen langs de rivieren, van Muiden tot de Biesbosch. Eva: "Fort Pannerden was in feite 'de kraan' van de Waterlinie. Zo kon je in geval van oorlog stroken land onder water zetten. Dan kon de vijand er niet meer langs, met al die paarden en wagens met kanonnen."

Vader Servaas Beunk is tevens directeur van het 3 Oever Festival (zie verhaal rechts), een cultuurevenement

dat nu vier jaar bestaat en straks de wereldpremière van Op Wacht presenteert. Hoewel Eva zelf in Lobith is geboren en getogen, was ze nog nooit in Fort Pannerden geweest. "Dus ging ik gauw van alles opzoeken over de geschiedenis. En eigenlijk vond ik het een heel mooi verhaal, dat ik graag wilde vertellen. Misschien moest het een opera worden, en dan alleen over dit fort... Zo zijn die zangers erbij gekomen."

Wat maakt dit gebouwencomplex zo bijzonder? "Wat ik heel grappig vind, is dat het eigenlijk nooit op de bedoelde manier 'in actie' is geweest. Zodra de bouw was voltooid, was het idee van de Nieuwe Hollandse Waterlinie achterhaald door de ontwikkeling in techniek, met vliegtuigen en zo. Wel waren hier tijdens de Eerste Wereldoorlog soldaten gelegerd. Eigenlijk hebben die alleen maar vier jaar lang zitten wachten. In de Tweede Wereldoorlog is hier weliswaar gevochten, maar toen zijn ze in één dag verslagen; dat heb ik maar niet in het verhaal verwerkt. En in de Koude Oorlog diende Fort Pannerden nog even als uitkijkpost, ik meen dat ze toen één keer een vijandelijk vliegtuig hebben gespot."

Daarna raakte het fort in verval. Rond het jaar 2000 werd het gekraakt. "Die krakers hebben het gebouw een beetje opgeknapt en gaven ook rondleidingen", weet Eva. Dat klinkt positief, maar toch werd het fort in 2006 uiteindelijk door de ME ontruimd. Nu is het een museum. Je zou zeggen dat die krakers daartoe toch een goeie voorzet hebben gegeven met hun rondleidingen? "Zo zien zij het wel", bevestigt Eva. "Maar er zijn ook mensen die er anders naar kijken; volgens hen was het hier een grote troep. Ik heb met de toenmalige burgemeester gesproken en die zei dat de situatie gevaarlijk was, ook met het oog op brandveiligheid."

Vrijheid

Eerst wilde Eva Beunk zelf het libretto schrijven, maar ze schakelde toch theatermaker en regisseur Rob Hoekstra in, specialist in locatietheater. Op Wacht gaat over de Eerste Wereldoorlog en over de krakersperiode. Er zijn drie personages: de Soldaat (Guido Groenland), de Kraker (Desirée Verlaan) en de Macht (Yonathan van den Brink). In zekere zin speelt solohoornist Morris Kliphuis een vierde personage: in zijn improvisaties verklankt hij de Vrijheid. Elke scène speelt zich af op een andere plek in het fort, dus het publiek krijgt automatisch een soort rondleiding.

"De zangers zijn enthousiast over de akoestiek van het gebouw. Alleen buiten wordt de zang versterkt, want dan is het moeilijk om boven de hoorns uit te komen." Dat laatste is cruciaal: de zangpartijen liggen vast en vormen de rode draad waarlangs de hoornisten zich oriënteren. Qua noten bieden de hoornpartijen meer vrijheid. Noodgedwongen, want er is geen dirigent. "De musici staan verspreid door het fort, dus ze zien elkaar niet," legt Eva uit. "Daarom luisteren de hoornisten vooral naar de anderen en spelen op elkaar in."

Fort Pannerden, 21 & 22 september. Meer info: opwacht.nl

Op Wacht

Uit De Gelderlander 19 september 2019